

Almanya'da Gençlik Dairesinin Ortaya Çıkışı, Görevleri ve Türkiye'de Çocuk ve Gençleri Koruma Dairesi'nin Kurulması

Özet (Abstract)

Bu makale, Almanya'da Gençlik Dairesinin (Jugendamt) tarihsel gelişimini ve işlevlerini, sosyal devletin dönüşüm süreçleri çerçevesinde incelemektedir. Çalışma, 19. yüzyılda yoksulluk ve denetim temelli yardım uygulamalarından başlayarak, Weimar Cumhuriyeti döneminde gençlik yardımının kurumsallaşmasını, Nasyonal Sosyalizm döneminde ideolojik araçsallaştırılmasını ve 1991 yılında Sosyal Kanun VIII'in (SGB VIII) yürürlüğe girmesiyle hak temelli çocuk ve gençlik yardımına geçişi analiz etmektedir. Ayrıca, günümüz çocuk ve gençlik yardım sistemi çerçevesinde Gençlik Dairesinin görev alanları sistematik olarak ele alınmaktadır. Bulgular, Gençlik Dairesinin hâlen destek, teşvik ve devlet denetimi arasındaki yapısal gerilimle karakterize edildiğini göstermektedir.

1. Giriş

Almanya'da Gençlik Dairesi, çocuk ve gençlik yardımının merkezi kurumlarından biri olup; görev alanı çocuk ve gençlerin önleyici desteklenmesinden, ailelere yönelik danışmanlık hizmetlerine ve çocuk refahının tehlikeye girdiği durumlarda devlet müdahalesine kadar geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır (Fuchs & Hornberg, 2017). Kurumun tarihsel gelişimi, sosyal devletin dönüşümü, aile politikaları ve toplumun çocuk haklarına yaklaşımı ile doğrudan ilişkilidir.

Türkiye ve Almanya, farklı sosyal devlet ve kurumsal gelenekler sunmaktadır. Almanya, yerel yönetim temelli, hak temelli ve katılımcı bir sistem geliştirmiştir; Türkiye ise merkezi, koruma ve müdahale odaklı bir yapı sergilemektedir (Özdemir, 2018; SHÇEK, 2010). Bu makalenin temel amacı, Almanya'daki Gençlik Dairesinin ortaya çıkışını ve işlevlerini ele almak ve bu yapıyı Türkiye sosyal hizmet sistemi ile karşılaştırmaktır.

2. Tarihsel Koşullar

Gençlik Dairesinin (Jugendamt) kökenleri, 19. yüzyıldaki toplumsal ve ekonomik dönüşümlerle doğrudan bağlantılıdır. Sanayileşme, kentleşme ve modern sanayi toplumunun oluşumu, özellikle çocuklar ve gençler açısından ciddi sosyal sorunları gündeme getirmiştir. Çocuk işçiliği, eğitime erişim eksikliği ve ailelerin yoksullaşması, bu dönemin öne çıkan sorunları arasında yer almaktadır.

Devletin bu sorunlara verdiği yanıtlar, başlangıçta koruyucu-paternalist ve düzenleyici bir anlayışa dayanmaktaydı. Çocuklar bağımsız hak öznesi olarak görülmemekte, daha çok yardımın nesnesi veya kamusal düzen için potansiyel bir risk olarak değerlendirilmektedir. Sorumluluk çoğunlukla belediyelerin yoksulluk yardımı birimleri ile kiliseler ve hayır kurumları tarafından üstlenilmiş, böylece yardım ve denetim birbirinden ayrılmaz biçimde iç içe geçmiştir.

3. Weimar Cumhuriyeti Döneminde Gençlik Yardımının Kurumsallaşması

1922 yılında yürürlüğe giren Reich Gençlik Refahı Yasası (Reichsjugendwohlfahrtsgesetz – RJWG), gençlik yardımının gelişiminde belirleyici bir dönüm noktası oluşturmuştur. Bu yasa, gençlik yardımını ilk kez kapsamlı biçimde düzenlemiş ve kamusal bir görev olarak tanımlamıştır. Belediyeler, Gençlik Dairesi kurmakla yükümlü kılınmış ve ülke genelinde kurumsal bir yapı oluşturulmuştur.

Yasanın önemli yeniliklerinden biri, Gençlik Dairesinin iki parçalı yapısının (idari birim ve Gençlik Refahı Komitesi) oluşturulmasıdır. Bu yapı, kamu yönetimi, siyaset ve sivil toplum kuruluşları arasındaki iş birliğini kurumsallaştırmış ve ikincillik (subsidiarite) ilkesinin temelini

atmıştır. Bununla birlikte, bu dönemde gençlik yardımı hâlâ destek ve toplumsal denetim arasındaki ikili karakterini korumuştur (Bode & Heimgartner, 2019).

4. Nasyonal Sosyalizm Döneminde Gençlik Yardımı

1933–1945 yılları arasında gençlik yardımı ideolojik bir araç hâline getirilmiştir. Çocuk refahı, bireysel ihtiyaçlar temelinde değil, ırkçı ve nüfus politikalarına dayalı hedefler doğrultusunda şekillendirilmiştir. Gençlik Daireleri, ayrımcı ve zorlayıcı uygulamalara dâhil olmuş ve totaliter devlet yapısının sürdürülmesine katkı sağlamıştır (Kutscher & Wulf, 2020). Bu dönem, sosyal kurumların siyasal amaçlarla araçsallaştırılmasının tehlikelerini göstermekte ve hukuk devleti ilkeleri ile mesleki özerkliğin önemini vurgulamaktadır.

5. Almanya Federal Cumhuriyeti'nde Gençlik Dairesi

İkinci Dünya Savaşı sonrasında gençlik yardımı Almanya Federal Cumhuriyeti'nde yeniden yapılandırılmıştır. 1961 tarihli Gençlik Refahı Yasası (Jugendwohlfahrtsgesetz), hukuki bir düzenleme sağlamasına rağmen hâlâ koruyucu ve eksiklik odaklı bir anlayışı sürdürmüştür. Gençlik yardımı, esas olarak ebeveynlerin yetersiz kaldığı durumlarda devreye giren bir müdahale mekanizması olarak görülmüştür. 1970'li ve 1980'li yıllarda toplumsal değişim süreçleri ve çocuk haklarına ilişkin artan farkındalık, gençlik yardımının yeniden değerlendirilmesine yol açmıştır.

6. Çocuk ve Gençlik Yardımı (SGB VIII) ile Paradigma Değişimi

1991 yılında yürürlüğe giren Sosyal Kanun VIII (SGB VIII – Çocuk ve Gençlik Yardımı), çocuk ve gençlik yardımında köklü bir paradigma değişimi sağlamıştır. Artık çocuklar ve ebeveynler hukuken talep edilebilir haklara sahip olup, teşvik, önleme, katılım ve çocuk refahının korunması temel ilkeler hâline gelmiştir (BMFSFJ, 2023).

Bu bağlamda Gençlik Dairesi, yalnızca müdahale eden bir otorite olmaktan çıkarak, çoğulcu bir sistem içerisinde koordinasyon ve hizmet sunumu işlevini üstlenen bir kurum hâline gelmiştir. Ancak yardım ve denetim arasındaki yapısal gerilim hâlen devam etmektedir.

7. Almanya Gençlik Dairesinin (Jugendamt) Görevleri

Almanya'daki Gençlik Dairesi (Jugendamt), çocuk ve gençlik yardımı sisteminin merkezi kurumlarından biridir ve görevleri Sosyal Kanun VIII (SGB VIII – Çocuk ve Gençlik Yardımı) çerçevesinde tanımlanmıştır. Gençlik Dairesinin temel işlevleri dört ana başlık altında incelenebilir: gençlerin desteklenmesi, ailelerin desteklenmesi, eğitsel yardımlar ve çocuk refahının korunması.

7.1. Gençlerin Desteklenmesi (Förderung von Jugendlichen)

Jugendamt'in birincil görevlerinden biri, gençlerin kişisel, sosyal ve toplumsal gelişimini desteklemektir. Bu görev, önleyici sosyal hizmetler ve gençlik çalışmaları çerçevesinde yürütülür.

7.2. Gençlik Çalışmaları (Jugendarbeit)

- Gençlerin boş zamanlarını verimli kullanmasını sağlamak, sosyal ve kültürel gelişimlerini desteklemek amaçlanır.
- Yerel gençlik merkezleri, spor kulüpleri ve sosyal projelerle gençlerin toplumsal katılımı teşvik edilir.
- Katılımcı yaklaşımla gençlerin kendi kararlarını alabilmeleri desteklenir.

Sosyal ve Psikolojik Destek

- Gençlik dairesi, gençlerin kişisel problemlerine ilişkin danışmanlık ve rehberlik hizmetleri sunar.
- Risk altındaki gençler için rehabilitasyon, psikolojik danışmanlık ve sosyo-eğitsel programlar uygulanır (Fuchs & Hornberg, 2017).

Önleyici Müdahaleler

- Madde bağımlılığı, okul başarısızlığı veya sosyal izolasyon gibi durumlarda erken müdahale yapılır.
- Amaç, gençlerin toplumsal dezavantajlarını azaltmak ve gelişim fırsatlarını artırmaktır.

7. 3. Ailelerin ve Ebeveynlerin Desteklenmesi (Familienhilfe)

Jugendamt'in ikinci önemli görevi, ebeveynleri ve aileleri çocukların sağlıklı gelişimini destekleyecek şekilde güçlendirmektir.

Danışmanlık Hizmetleri

- Boşanma, ayrılık, ebeveynlik sorunları ve aile içi çatışmalar konusunda profesyonel danışmanlık sağlanır.
- Aileler, çocuk ve gençlik yardımının hak sahibi aktörleri olarak tanınır.
-

Aileye Yönelik Destek Programları

- Çocuk bakımını destekleyen eğitim programları
- Ebeveynlik becerilerini geliştirmeye yönelik kurslar ve seminerler*
- Kriz dönemlerinde geçici destek ve rehberlik

Eğitsel Yardımlar (Erzieherische Hilfen)

Jugendamt, çocuk ve gençlerin eğitim ve gelişim ihtiyaçlarına yönelik ayakta (ambulant) veya yatılı (stationär) hizmetler sunar.

- Mobil Eğitim Hizmetleri
- Evde veya okul ortamında rehberlik ve eğitim destek programları+
- Davranışsal ve sosyo-duygusal sorunların önlenmesine yönelik danışmanlık
- Yatılı ve Kurumsal Hizmetler

Sosyal Pedagojik Yaklaşım

- Eğitim yardımları, yalnızca müdahale amaçlı değil, önleyici ve katılımcı pedagojik bir yaklaşım ile yürütülür.
- Gençlerin kişisel sorumluluk alması ve toplumsal katılımının desteklenmesi esastır.

7.4. Çocuk Refahının Korunması (Kindeswohlgefährdung)

Jugendamt'in temel kamusal görevi, çocuk refahının tehlikeye girdiği durumlarda koruma yükümlülüğünü yerine getirmektir.

- Risk Değerlendirmesi
- Çocukların istismar veya ihmal riski altında olup olmadığı uzmanlar tarafından sistematik olarak değerlendirilir.
- Gerekli durumlarda mahkemeye başvuru yapılır ve koruyucu önlemler uygulanır.

Koruyucu ve Acil Müdahale

- Tehlike altındaki çocuklar için geçici yerleştirme veya koruyucu aile sistemleri devreye alınır.
- Müdahale süreçleri hızlı, koordineli ve hukuki çerçeveye uygun şekilde yürütülür.
- Uzman İş Birliği
- Psikologlar, pedagoglar, sosyal hizmet uzmanları ve hukukçular ile iş birliği sağlanır. Müdahale süreçleri çok disiplinli bir yaklaşım ile yürütülür

7.5. Görevlerin Temel İlkeleri

Hak temelli yaklaşım: Çocuk ve gençler, hak sahibi olarak değerlendirilir ve hizmet talep edebilirler.

Önleyici ve katılımcı hizmet: Yardım, yalnızca müdahale değil, gelişim ve katılımı destekler.

Yerel yönetim ve sivil toplum iş birliği: Belediyeler, Jugendamt ve serbest taşıyıcılar arasındaki koordinasyon esastır.

İkili yapı: Destek ve denetim dengesi sürekli gözetilir, müdahale yalnızca gerekli olduğunda uygulanır.

Bu yapı sayesinde Almanya'da Gençlik Dairesi (Jugendamt), çocuk ve gençlerin sağlıklı gelişimini destekleyen, aileyi güçlendiren ve risk durumlarında hızlı ve sistematik müdahale sağlayan çok boyutlu bir kurum olarak faaliyet göstermektedir.

8. Türkiye Sosyal Hizmet Sistemi ile Karşılaştırma

Türkiye'de sosyal hizmetler merkeziyetçi bir yapıdadır. SHÇEK ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, çocuk koruma ve aile destek hizmetlerini yürütmektedir. Müdahaleler genellikle idari ve koruyucu odaklıdır hak temelli düzenlemeler sınırlıdır (Özdemir, 2018; SHÇEK, 2010).

Almanya'da çocuklar ve aileler hak öznesi iken, Türkiye'de hizmetler idari takdirle şekillenmektedir. Almanya'da sosyal pedagojik profesyoneller özerk hareket ederken, Türkiye'de bürokratik sınırlar ve merkezi kontrol ön plandadır. Önleyici ve katılımcı uygulamalar Almanya'da ön planda iken, Türkiye'de risk ortaya çıktıktan sonra müdahale yaygındır (BMFSFJ, 2023).

9. Türkiye'de Çocuk ve Gençleri Koruma Dairesi'nin kurulması, aşağıdaki gerekçelerle kritik öneme sahiptir.

Ulusal düzeyde çocuk haklarının korunması ve hukuki yükümlülüklerin etkin uygulanması. Hizmet kalitesinin standardize edilmesi ve farklı iller arasında eşitlik sağlanması. Risk odaklı acil durum müdahalelerinde hızlı ve koordineli yanıt verilmesi. Sosyal hizmet uzmanlarının profesyonelleşmesi ve eğitim standartlarının yükseltilmesi.

Türkiye'nin merkezi idari yapısı, coğrafi ve demografik çeşitliliği ile mevcut risk ortamı, merkezi bir Çocuk ve Gençleri Koruma Dairesi'nin kurulmasını zorunlu kılmaktadır. Bu daire, ülke genelinde çocukların korunmasına yönelik hizmetlerin standardizasyonunu sağlayacak, acil müdahalelerde hızlı ve koordineli karar mekanizmalarını etkin hâle getirecek ve sosyal hizmet uzmanlarının profesyonel gelişimini destekleyecektir. Böylece Almanya'daki Jugendamt modelinin temel işlevleri Türkiye'nin ihtiyaçlarına uyarlanmış olacak ve çocuk refahı ulusal düzeyde güvence altına alınabilecektir. Merkezî koordinasyon, aynı zamanda risk değerlendirmeleri, koruma önlemleri ve izleme süreçlerinin sistematik bir şekilde yürütülmesini mümkün kılarak, çocukların ihmal ve istismar gibi risklerden korunmasını güçlendirecektir.

10. Sonuç

Almanya'da Gençlik Dairesi, kontrol odaklı bir yapıdan hak temelli, önleyici ve katılımcı bir sisteme evrilmiştir. Görevleri, gençlerin desteklenmesi, ailelere yardım, eğitimsel yardımlar ve çocuk refahının korunmasını kapsamaktadır. Türkiye ile karşılaştırıldığında, Almanya yerel katılım ve hak temelli hizmetler açısından öne çıkarken, Türkiye merkezîyetçi ve müdahaleci bir yaklaşım sergilemektedir.

Her iki sistem, kendi sosyal devlet ve kültürel geleneklerini yansıtarak, çocuk ve gençlik hizmetlerinin geliştirilmesi için farklı dersler sunmaktadır. Güncel tartışmalar, destek, teşvik ve devlet müdahalesi arasındaki dengenin, çocuk ve gençlik yardımının temel ve sürekli bir meydan okuması olduğunu göstermektedir.

Kaynakça

- Bode, I., & Heimgartner, A. (2019). *Almanya'da çocuk ve gençlik yardımı: Tarih, yapılar, zorluklar*. Springer VS.
- BMFSFJ. (2023). *Almanya'da çocuk ve gençlik yardımı: Yapılar ve hizmetler*. Berlin: Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend.
- DJI. (2022). *Gençlik daireleri: Görevler, yapılar ve perspektifler*. Münih: Deutsches Jugendinstitut.
- Fuchs, G., & Hornberg, S. (2017). *Almanya'da ailelerle sosyal hizmet: Gençlik daireleri ve görevleri*. Beltz Juventa.
- Kutscher, N., & Wulf, R. (2020). *Almanya'da sosyal devlet gelişimi ve çocuk-gençlik yardımı*. Nomos.
- Özdemir, M. (2018). *Türkiye'de çocuk ve aile hizmetleri: Sosyal hizmet sistemi*. Pegem Akademi.
- SHÇEK. (2010). *Türkiye'de çocuk koruma ve sosyal hizmetler raporu*. Ankara: SHÇEK.
- SGB VIII – Sozialgesetzbuch Achte Buch. (1991; en son değişiklik 2022). *Bundesgesetzblatt*.

Haluk Kaya

Sosyal Hizmet Uzmanı | Pedagog | Aile Danışmanı | Sistemik Aile Terapisti
Frankfurt / Almanya

